

Wstęp

O znaczeniu finansów małych przedsiębiorstw decyduje ranga tych podmiotów w gospodarce rynkowej. Ta grupa przedsiębiorstw bowiem dominuje wśród małych i średnich przedsiębiorstw, które z kolei stanowią ponad 90% ogólnej liczby przedsiębiorstw funkcjonujących w gospodarce polskiej i innych gospodarkach rynkowych.

Na rynku jest wiele podręczników finansów przedsiębiorstw. Zdecydowana ich większość ma jednak charakter zbyt ogólny, by mogły uwzględniać specyficzne problemy małych przedsiębiorstw. Wystarczy posłużyć się kilkoma przykładami. Głównym obszarem finansów przedsiębiorstw jest gromadzenie kapitału. W podręcznikach najczęściej odsyła się Czytelnika do tych sfer rynku finansowego (np. giełdy), które dla małych przedsiębiorstw są na ogół niedostępne. Ale nawet gdyby były one dostępne, to potrzeby kapitałowe małych przedsiębiorstw są w większości przypadków zbyt małe, by ekonomicznie uzasadniać pozyskiwanie kapitału tą drogą. Z tych samych względów małe przedsiębiorstwa nie są i nie będą zainteresowane innowacyjnymi formami finansowania (np. typu *structural finance*). Podobnie rzecz się ma z inwestowaniem. Podręczniki chętnie podejmują problem inwestycji finansowych, przedstawiając bogatą listę instrumentów finansowych i zasady budowy portfeli inwestycyjnych. Są to problemy z pewnością ważne, ale dla dużych przedsiębiorstw. Inny przykład to ochrona przed ryzykiem gospodarczym. Ryzyko gospodarcze nie wybiera między dużym a małym przedsiębiorstwem, ale dotyka każdego. Można nawet pokusić się o sformułowanie tezy, że ryzyko bardziej zagraża małemu przedsiębiorstwu i w jego przypadku częściej skutkuje upadłością. Natomiast w wielu podręcznikach w celu ochrony przed ryzykiem proponuje się produkty rynku instrumentów pochodnych. Uważamy,

że to nie one powinny stanowić trzon systemu ochrony przed ryzykiem gospodarczym małego przedsiębiorstwa.

Na ogół oddziela się problemy zarządzania przedsiębiorstwem od finansów przedsiębiorstwa. Czyni się to zazwyczaj z przesłanek dydaktycznych. W przypadku małego przedsiębiorstwa nie sposób pominąć wątków zarządzania, gdyż często ta sama osoba jest właścicielem i menedżerem. Takie właśnie ujęcie proponuje niniejszy podręcznik.

Książkę tę kierujemy przede wszystkim do środowiska akademickiego, w szczególności do studentów, którzy swą zawodową przyszłość planują związać z własną działalnością biznesową lub którzy wybrali specjalizację w zakresie małych i średnich przedsiębiorstw. Ale nie tylko. Jest ona też propozycją dla tych wszystkich uczestników życia gospodarczego, którzy już stworzyli małe przedsiębiorstwo i chcą zadbać o dalszy jego rozwój. A zatem podręcznik ten zawiera zarówno rozbudowane treści teoretyczne z myślą o potrzebach praktyków, jak i rozwiązania praktyczne kierowane do studentów – przyszłych przedsiębiorców.

Celem autorów było spojrzenie na małe przedsiębiorstwo przez pryzmat jego cyklu rozwojowego. Dlatego też treść i struktura podręcznika podporządkowane zostały fazom życia małego przedsiębiorstwa. Książka składa się z piętnastu rozdziałów ujętych w pięciu częściach. Część pierwsza – „Formalno-prawne i ekonomiczne warunki bytu małego przedsiębiorstwa w jego cyklu rozwojowym” – oparta jest na czterech głównych zagadnieniach. Rozważania rozpoczynają się od prezentacji specyficznych cech jakościowych i ilościowych, wyróżniających małe przedsiębiorstwo na tle dużych i średnich przedsiębiorstw, także pod względem prawnych form działania. Szczególną rangę nadaje się uzyskiwanym przychodom i ponoszonym kosztom – najbardziej wyrazistym dowodom ekonomicznego bytu małego przedsiębiorstwa na rynku. Nie mniej ważny, choć niejako wtórny, jest problem ewidencji zdarzeń finansowych zachodzących w przedsiębiorstwie. O sposobie ewidencji podatkowej i księgowej małe przedsiębiorstwo decyduje, zanim rozpocznie działalność. Często rozpoczyna ją, bazując na podatkowej księdze przychodów i rozchodów, a następnie, gdy zajdzie taka potrzeba (co najczęściej wiąże się z fazą rozwoju), przechodzi na księgi rachunkowe. Takie też założenie przyjęliśmy w książce, co nie znaczy, że małe przedsiębiorstwo już w momencie uruchomienia nie może przyjąć pełnej ewidencji księgowej. Ale może być również tak, że w całym cyklu życia przedsiębiorstwo pozostanie na podatkowej księdze przychodów i rozchodów.

Rozpoczynając działalność, małe przedsiębiorstwo musi pozyskać kapitał. Przedstawiona w książce lista źródeł finansowania małego przedsiębiorstwa

przeczy tezie, że źródła te są ubogie. Małe przedsiębiorstwo może dokonać wyboru spośród przedstawionych źródeł finansowania oraz dostosować je do możliwości i potrzeb swojej fazy rozwojowej. W ostatecznym rachunku o sukcesie decyduje sposób wykorzystania kapitału. Obok miar efektywności przedstawia się także warunki jej osiągnięcia, wskazując na potrzebę planowania przedsięwzięć, a w ramach planowania zwłaszcza na budżetowanie. Zwraca się uwagę, że planowanie chroni małe przedsiębiorstwo przed ryzykiem gospodarczym, gdyż ukierunkowując jego działalność, obniża nieokreśloność zdarzeń przyszłych. Ale samo planowanie nie wystarczy. Dlatego podejmuje się problem ochrony małego przedsiębiorstwa przed ryzykiem gospodarczym w stopniu szerszym, dokonując przeglądu instrumentów i nadając rangę ubezpieczeniom.

Część druga pracy – „Źródła kosztów i przychodów związane z fazą powstawania i uruchomienia małego przedsiębiorstwa” – eksponuje źródła przychodów i kosztów, związanych z uruchomieniem małego przedsiębiorstwa, wraz z opisem sekwencji postępowania w fazie uruchomienia małego przedsiębiorstwa. Jako podstawowe, dla tej fazy rozwoju małego przedsiębiorstwa, uważa się działania na rzecz wyboru rynku, produktu i narzędzi rynkowych, traktując je jako przyszłe źródła przychodów i kosztów. Z punktu widzenia kosztów zasadnicze dla małego przedsiębiorstwa są decyzje dotyczące pozyskania personelu. Również ten problem stał się przedmiotem rozważań tej części niniejszej pracy.

Część trzecia pracy – „Źródła kosztów i przychodów związane z fazą wzrostu i dojrzałości małego przedsiębiorstwa” – kieruje uwagę Czytelnika na trzy ważne dla tej fazy rozwoju zagadnienia. Przede wszystkim małe przedsiębiorstwo stoi przed decyzją wyboru rozwoju produktu i rynku (na jakim działa lub na jakim zamierza działać). Rodzi to potrzebę wypracowania zasad prowadzenia polityki cenowej i rozwoju innych instrumentów rynkowych. Narasta też problem motywowania personelu i jego doskonalenia. Zarówno jedne, jak i drugie decyzje przekładają się na wzrost (lub spadek) przychodów oraz spadek (lub wzrost) kosztów, a to one są główną przesłanką podejmowanych w tej fazie decyzji. Szczególne w skutkach, ze względu na swoją rangę, są decyzje inwestycyjne, odpowiadające nasilającym się w tej fazie potrzebom inwestycyjnym. Od przedsiębiorstwa wymaga się umiejętności określenia swych potrzeb, świadomości ryzyka inwestycyjnego i konieczności przeprowadzenia rachunku ekonomicznego.

Część czwarta – „Małe przedsiębiorstwo w fazie schyłkowej” – pokazuje, że choć kryzys może dotknąć przedsiębiorstwo w każdej fazie rozwoju, w fazie

schyłkowej jest ono nań szczególnie narażone. Jeśli małe przedsiębiorstwo chce wyjść z fazy schyłku i podjąć trud odnowy, nieunikniona jest restrukturyzacja. Ostatecznym problemem, przed jakim w tej fazie może stanąć przedsiębiorstwo, jest upadłość i likwidacja.

Szczególną rolę w książce pełni część piąta – „Małe przedsiębiorstwo w praktyce” – która jest swoistym przeglądem rzeczywistych przypadków. Często pochodzą one wprost z praktyki gospodarczej. Większość przykładów wskazuje na to, że osiągnięcie sukcesu w postaci pomnożenia zainwestowanego kapitału należy do rzadkości. W ten sposób autorzy chcą też przestrzec przed nieprzemyślanym podejmowaniem decyzji o rozpoczęciu działalności i przed pobieżną oceną efektywności podjętego przedsięwzięcia. Układ tej części – podobnie jak i całej książki – pozwala wyróżnić okoliczności i zachowania typowe dla fazy powstawania i uruchomienia małego przedsiębiorstwa oraz te towarzyszące okresom przełomowym w fazie wzrostu i dojrzałości oraz w fazie schyłkowej. Tę część kończy prezentacja instytucji i instrumentów finansowego wsparcia małego przedsiębiorstwa wraz z przykładami.

Autorzy podręcznika wiele zawdzięczają Pani **prof. dr hab. Danucie Krzemińskiej**. Była ona pierwszym recenzentem pracy i to pod wpływem Jej cennych rad podręcznik przyjął ostateczną postać. Nie jesteśmy w stanie inaczej, jak tylko na kartach niniejszej książki, złożyć Jej podziękowań. Jednocześnie bierzemy pełną odpowiedzialność za wszelkie niedoskonałości, jeśli, mimo wszelkich starań, nie udało się nam ich uniknąć.